

**ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING
KORTENAKEN - LAPSTRAAT**

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
G. VERBELEN & A. DEVROE
OKTOBER 2016

COLOFON

Opgraving
Vergunningsnummer:
Datum aanvraag:
Naam aanvrager:
Naam site:

Prospectie
2016/384
15 oktober 2016
Jan Claesen
Kortenaken, Lapstraat

Project

Archeologische opgraving – Kortenaken, Lapstraat.

Opdrachtgever

KUMPEN nv
Paalsteenstraat 36
3500 Hasselt

Opdrachtnemer

ARCHEBO bvba
Merelnest 5
B-3470 Kortenaken, België
BE 0834.280.172

+32 (0)499/24.65.89
info@archebo.be

Projectuitvoering

Jan Claesen, ARCHEBO bvba
Ben Van Genechten, ARCHEBO bvba
Giel Verbeelen, ARCHEBO bvba
Annika Devroe, zelfstandig archeologe

ARCHEBO-rapport 2016/054
ISSN 2034-5615

© 2016 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

Inhoud

ADMINISTRATIEVE FICHE	i
1. INLEIDING	1
2. PROJECTBESCHRIJVING	1
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED	2
4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE	3
5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	4
6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	4
6.1. Historische bronnen	4
6.2. Cartografische bronnen	5
7. METHODE	6
8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN	6
8.1. Archeologische niveaus	6
8.2. Archeologische sporen en structuren	6
8.3. Archeologische vondsten	9
9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN	9
10. BIBLIOGRAFIE	10
11. BIJLAGEN	11

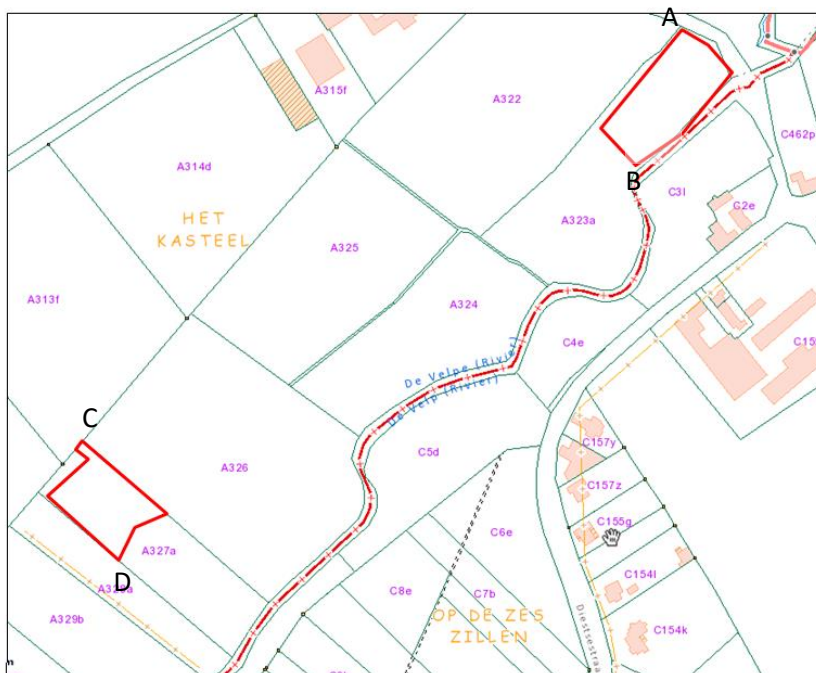
ADMINISTRATIEVE FICHE

Opdrachtgever	KUMPEN nv	
Uitvoerder	ARCHEBO bvba	
Vergunninghouder	Jan Claesen	
Bewaarplaats archief	KUMPEN nv	
Bewaarplaats vondsten	KUMPEN nv	
Vergunningsnummer	2016/384	
Projectcode	KOLA	
Vindplaatsnaam	Kortenaken, Lapstraat	
Locatie	Provincie	Vlaams-Brabant
	Gemeente	Kortenaken
	Deelgemeente	Kortenaken
	Plaats	Lapstraat

Lambertcoördinaten	A	x	198791
		Y	178688
	B	x	198792
		Y	178631
	C	x	198391
		Y	178401
	D	x	198417
		Y	178337

Kadaster (CadGIS 2015)

Afd. 1, Sec. A, Percelen: 323A (partim) & 327A (partim).

Kaart onderzoeksgebied

Begin- en einddatum terreinwerk 24 t.e.m. 26/10/2016

Grootte projectgebied 3201 m²

1. INLEIDING

Binnen de stedenbouwkundige vergunning voor riolerings- en collectorwerkzaamheden werd een archeologische begeleiding van de werken opgelegd door het Agentschap Onroerend Erfgoed aan de bouwheer.

De opdracht werd door de bouwheer, KUMPEN nv, toegekend aan ARCHEBO bvba op 27 september.

De vergunning voor het uitvoeren van een archeologische opgraving werd afgeleverd op 26 oktober 2016.

Dit document vormt het eindrapport van deze opdracht.

2. PROJECTBESCHRIJVING

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden:

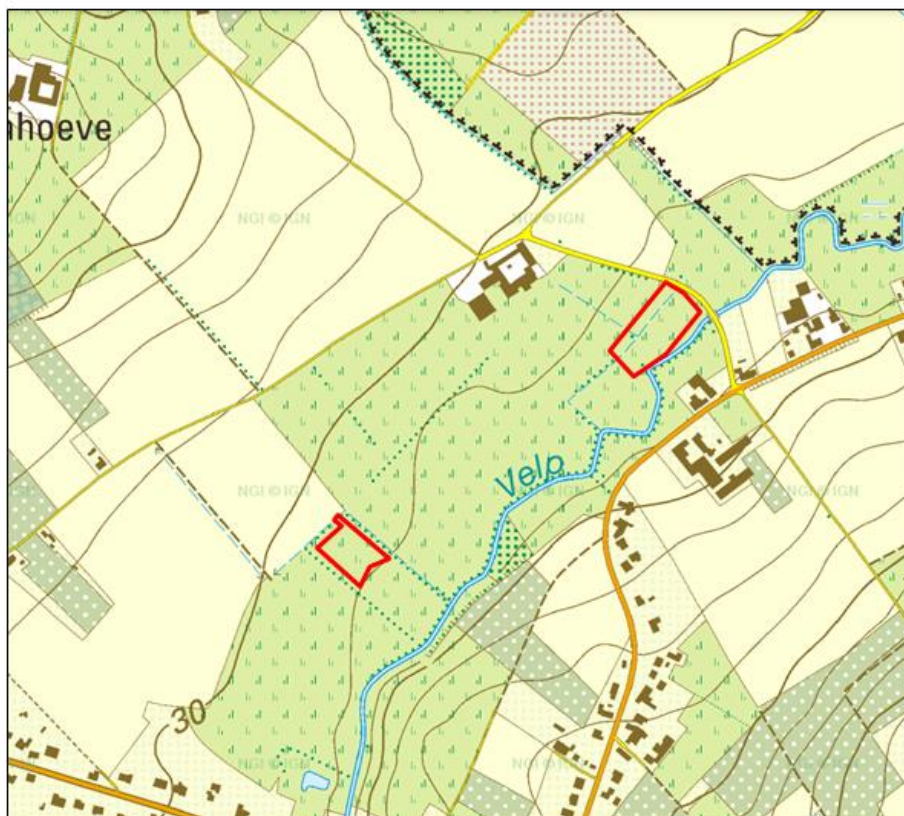
- Wat is de omvang van concentraties van grondsporen of archeologische resten binnen het projectgebied? Betreft het grote, aaneengesloten verspreidingen of kleinere, discrete clusters van archeologische resten met daartussen een diffuse verspreiding van archeologica?
- Wat is de conservering en gaafheid van de archeologische resten?
- Wat is de datering van de vindplaats en is er sprake van een fasering?
- Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de site in zijn landschappelijke omgeving?
- Wat is de relatie van de vindplaats t.o.v. andere archeologische en historische sites in de omgeving?
- Wat is de ontwikkeling van het nederzettingsspatroon en landgebruik? Welke aanwijzingen zijn er voor eventuele veranderingen (fasering) in het nederzettingssysteem en landgebruik (in de zin van ruimtelijke inrichting, wegen, percelering, akkers)?
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillende de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen?
- In hoeverre is er sprake van continuïteit in de bewoning van de eventuele verschillende perioden op het onderzoeksterrein?
- Hoe passen de mogelijke vindplaatsen binnen het ruimere regionale landschap uit die specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode en welke verschillen bestaan er?
- Welke gegevens kunnen worden ontleend aan de bij het onderzoek opgegraven artefacten, in het bijzonder ten aanzien van productie en distributie van goederen en lokale productie versus import? Is er een mogelijkheid om bestaande chronologieën te verbeteren?
- Welke vondsten of vondstcategorieën verschaffen informatie over de voedsel economie en welke informatie kan hieraan worden ontleend (per periode of bewoningsfase)?
- Zijn er sporen aanwezig van dijken, oude wegen, knuppelpaden, houten of stenen bruggen, beschoeiingen, sluizen, aanlegsteigers, doorwaadbare plaatsen of andere aan de waterloop gerelateerde structuren en zo ja wat is hun fysiek aspect, omvang, datering, en conservatie.
- Zijn er intentionele deposities in de aanwezigheid van de beek- of rivierovergangen?
- Zijn er archeologische sporen die gelinkt kunnen worden met de Velp?
- Wat is de omvang van eventuele historische vennen?
- Wat is de bewaring van de venige sedimenten en zijn er aanwijzingen voor turfonginning?
- Kan het verloop en de geomorfologie van de fossiele rivierbedding van de Velp achterhaald worden?

De opgeleverde eindproducten omvatten (in overeenstemming met de BVS):

- Het eindrapport
- Het werkputinplantingsplan
- Sporenplannen
- Het onderzoeksarchief, met onder meer:
 - Inventarislijsten vondsten, sporenbeschrijving, plannen/tekeningen, foto's
 - Dagboek
 - Rapport
 - Foto's, plannen/tekeningen, profieltekeningen en beschrijvingen
 - Vondsten

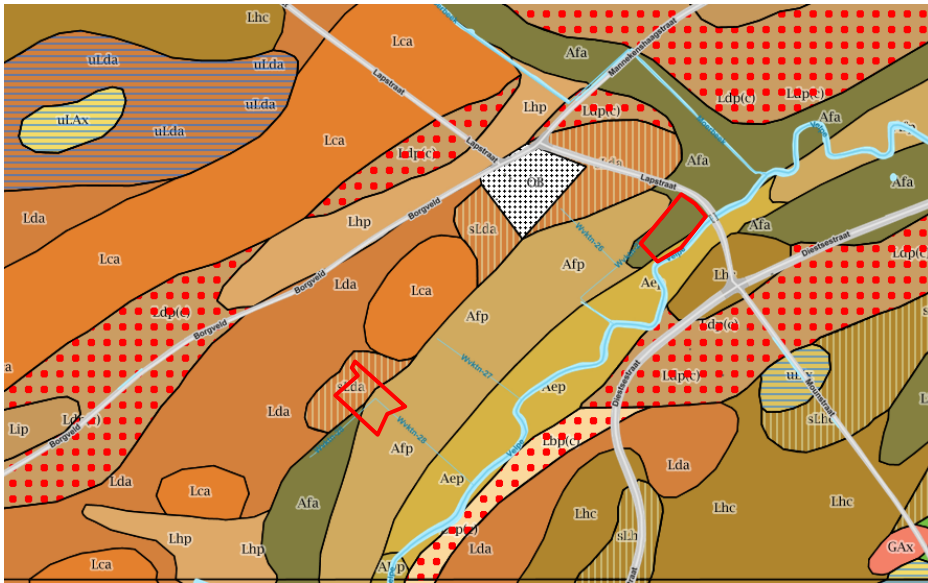
3. SITUERING VAN HET ONDERZOEKSGBIED

Het projectgebied bevindt zich ten noorden van het centrum van Kortenaeken. In het noorden grenst het onderzoeksgebied aan de Lapstraat. Ten westen en oosten lopen respectievelijk het Borgveld en de Diestsestraat. Kadastraal valt het terrein onder afdeling 1, sectie A, percelen 323A (partim) & 327A (partim).

Figuur 1: Topografische kaart van het gebied met aanduiding van het plangebied (NGI, 2016).

4. BODEMKUNDIGE SITUERING EN EVALUATIE

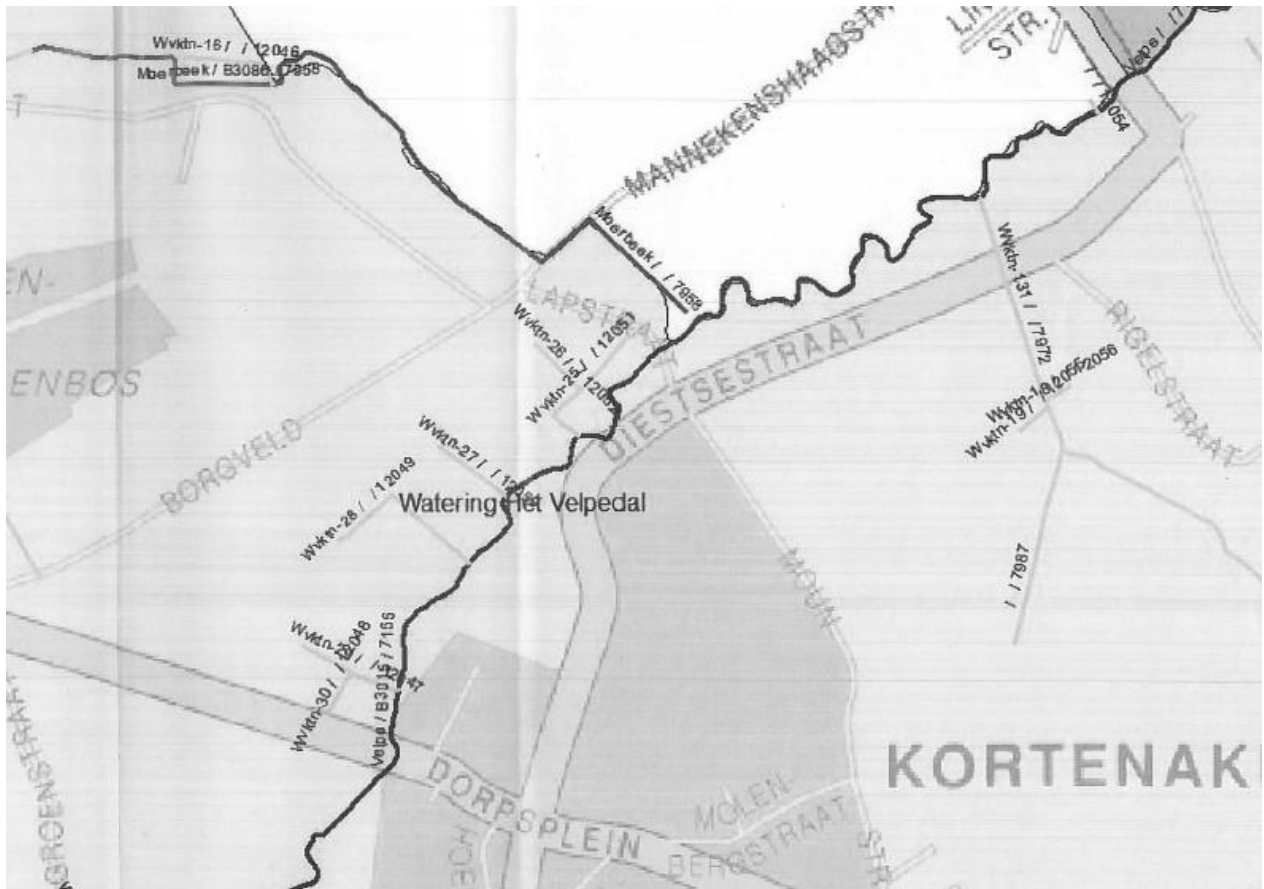
Figuur 2: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (DOV, 2016).

Op de bodemkaart staat het terrein gekarteerd als:

- **Afa**: Zeer sterk gleyige leembodem met reductiehorizont en textuur B-horizont.
- **Aep**: Sterk gleyige leembodem met reductiehorizont maar zonder profiel
- **sLda**: Matig gleyige zandleembodem met textuur B-horizont. Zand op geringe diepte (ondieper dan 75 cm).
- **Afp**: Zeer sterk gleyige leembodem met reductiehorizont maar zonder profiel

5. GEPLANDE RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

KUMPEN nv zal op het terrein collectorwerken uitvoeren. De persputten of ontvangstputten zullen op deze plaatsen worden aangelegd. Tevens komt er in werkput 2 een pompput.

Figuur 3 : Kaart met pers- en pompput plaatsen (Aquafin).

6. ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

6.1. HISTORISCHE BRONNEN

De plaatsnaam Kortenaken wordt voor het eerst vermeld in 1132 als *Cortenach*. Reeds vroeg bezat Kortenaken het leen Vroonhof, later Vroenhoven. Kortenaken had in de middeleeuwen een hertogelijke schepenbank. Burgerlijk en gerechtelijk behoorde het tot de meierij Halen, één van de vier meierijen in het kwartier Tienen in het hoofdkwartier Leuven, hertogdom Brabant. Kerkelijk behoorde Kortenaken in 1139 tot het dekenaat Zoutleeuw, aartsdiaconaat Brabant, bisdom Luik. Vanaf 1599 bij de oprichting van het bisdom Mechelen, kwam Kortenaken bij het dekenaat Diest terecht. In 1964 ging de parochie naar het nieuwe dekenaat Bekkevoort over. De abdij van Vlierbeek, het Halens klooster van Rotem, de Kortenakense kerk en de Kortenakense Tafel van de Heilige Geest inden elk een kwart van de tienden. Rond 1200 werd de abdij van Vlierbeek de enige tiendheffe; de andere kregen van de abdij hun deel in natura.¹

¹ Vandeputte O., 2007, p. 653.

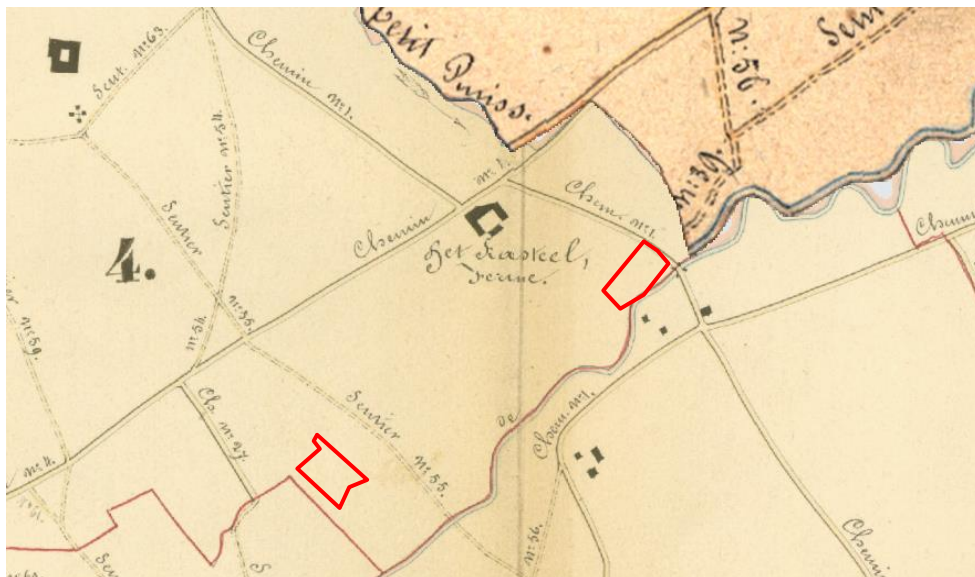
6.2. CARTOGRAFISCHE BRONNEN

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden opgemaakt onder leiding van Graaf de Ferraris tussen 1771 en 1776 wordt het onderzoeksgebied weergegeven als wei- of hooiland.

Figuur 4: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (Geopunt, 2016).

De situatie weergegeven op de Ferrariskaarten lijkt nauwelijks veranderd te zijn op zowel de Atlas der Buurtwegen (1841) als de Poppkaart (1842-1879).

Figuur 5: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (Geopunt, 2016).

Figuur 6: Popkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (Geopunt, 2016).

7. METHODE

Het archeologische vlak werd aangelegd met behulp van een kraan van 21 ton met tandeloze graafbak van 2 m.

8. RESULTATEN PROEFSLEUVEN

8.1. ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS

Er werd één archeologisch interessant niveau aangetroffen. In werkput 1 bevond dit zich tussen 26,56m TAW en 28,10m TAW. In werkput 2 werd enkel op de plaats van de pompput het archeologisch vlak geraakt. Dit bevond zich op 26,10m TAW.

8.2. ARCHEOLOGISCHE SPOREN EN STRUCTUREN

Archeologische sporen & structuren werkput 1

Bij de aanleg van werkput 1 werden naast een groot aantal sporen afkomstig van de aanleg van drainage en enkele natuurlijke sporen geen archeologische interessante sporen aangetroffen. Tussen de sporen afkomstig van drainage bevonden zich evenwel enkele oudere sporen. Het handelt hier om lineairvormige sporen die opgevuld werden met jonge dennebomen, waarlangs het overtollige water kon afvloeien. Mondeling werd vernomen dat dergelijke drainering typisch was voor de regio (Halen / Herk-De-Stad). De sporen zijn maximaal 200 jaar oud.

Figuur 7: Oudere drainagesporen aangetroffen in werkput 1 (ARCHEBO bvba, 2016).

Figuur 8: Overzichtsfoto werkput 1 (ARCHEBO bvba, 2016).

Archeologische sporen & structuren werkput 2

In werkput 2 werden geen archeologisch interessante sporen aangetroffen. In het noordoostelijke deel van deze werkput was het terrein opgehoogd. Boven de oude bouwvoor bevond zich een ca. 50 cm dik pakket.

Figuur 9: Links profiel in het noordoostelijke deel van werkput 2; rechts een overzichtsfoto van hetzelfde deel van werkput 2 (ARCHEBO bvba, 2016).

Figuur 10: Overzichtsfoto werkput 2 (ARCHEBO bvba, 2016).

8.3. ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN

In werkput 1 werden in totaal vier puntvondsten ingemeten. Puntvondst 1 betreft een bewerkte kling in Wommersomskwartsiet. Dit stuk dient gedateerd te worden in het mesolithicum.

Een tweede puntvondst betreft twee scherven roodbakkend aardewerk. De magering van deze scherven alsook de zachtheid ervan, laat ons vermoeden dat deze stukken dienen gedateerd te worden in de Romeinse periode.

Puntvondst 3 betreft drie stukken in witbakkend aardewerk afgewerkt met een laag loodglazuur. Deze stukken dienen in de volle tot late middeleeuwen gedateerd te worden.

Puntvondst 4 betreft twee scherven roodbakkend aardewerk. De datering van deze stukken is onduidelijk.

Metaaldetectie:

Tijdens de controle van de aangelegde vlakken werden geen signalen met de metaaldetector verkregen.

9. EVALUATIE, WAARDERING EN AANBEVELINGEN

- Wat is de omvang van concentraties van grondsporen of archeologische resten binnen het projectgebied? Betreft het grote, aaneengesloten verspreidingen of kleinere, discrete clusters van archeologische resten met daartussen een diffuse verspreiding van archeologica?
 - o Buiten sporen die in verband dienen gebracht te worden met drainage en enkele natuurlijke sporen, werden er geen archeologisch interessante sporen aangetroffen.
- Wat is de conservering en gaafheid van de archeologische resten?
 - o N.v.t.
- Wat is de datering van de vindplaats en is er sprake van een fasering?
 - o N.v.t.
- Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de site in zijn landschappelijke omgeving?
 - o N.v.t.
- Wat is de relatie van de vindplaats t.o.v. andere archeologische en historische sites in de omgeving?
 - o N.v.t.
- Wat is de ontwikkeling van het nederzettingsspatroon en landgebruik? Welke aanwijzingen zijn er voor eventuele veranderingen (fasering) in het nederzettingssysteem en landgebruik (in de zin van ruimtelijke inrichting, wegen, percelering, akkers)?
 - o N.v.t.
- In hoeverre kunnen er gebouwplattegronden worden herkend en kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot verschillende de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen?
 - o N.v.t.
- In hoeverre is er sprake van continuïteit in de bewoning van de eventuele verschillende perioden op het onderzoeksterrein?
 - o N.v.t.
- Hoe passen de mogelijke vindplaatsen binnen het ruimere regionale landschap uit die specifieke periode? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode en welke verschillen bestaan er?

- N.v.t.
- Welke gegevens kunnen worden ontleend aan de bij het onderzoek opgegraven artefacten, in het bijzonder ten aanzien van productie en distributie van goederen en lokale productie versus import? Is er een mogelijkheid om bestaande chronologieën te verbeteren?
 - N.v.t.
- Welke vondsten of vondstcategorieën verschaffen informatie over de voedsel­economie en welke informatie kan hieraan worden ontleend (per periode of bewoningsfase)?
 - N.v.t.
- Zijn er sporen aanwezig van dijken, oude wegen, knuppelpaden, houten of stenen bruggen, beschoeiingen, sluizen, aanlegsteigers, doorwaadbare plaatsen of andere aan de waterloop gerelateerde structuren en zo ja wat is hun fysiek aspect, omvang, datering, en conservatie.
 - Er werden oudere sporen van drainage aangetroffen (maximaal 200 jaar oud). Hierbij werden greppels gegraven waarin jonge dennebomen werden begraven, om op deze manier het gebied te ontwateren.
- Zijn er intentionele deposities in de aanwezigheid van de beek- of rivierovergangen?
 - N.v.t.
- Zijn er archeologische sporen die gelinkt kunnen worden met de Velp?
 - N.v.t.
- Wat is de omvang van eventuele historische vennen?
 - N.v.t.
- Wat is de bewaring van de venige sedimenten en zijn er aanwijzingen voor turf­ontginning?
 - Er werden geen venige sedimenten aangetroffen.

10. BIBLIOGRAFIE

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) (2011), <http://www.agiv.be/gis/>.

R. C. Hoffmann, 'Carp, Cods, Connections: New Fisheries in the Medieval European Economy and Environment', In: M. J. Henninger-Voss (ed.), *Animals in Human Histories: The Mirror of Nature and Culture*, University of Rochester Press, 2002, p. 3-55.

CAI (Centrale Archeologische Inventaris) (2011), <http://geovlaanderen.gisvlaanderen.be/geovlaanderen/cai/>.

Koninklijke Bibliotheek van België (2010), Ferrariskaart, http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html.

Vandeputte Omer, Gids voor Vlaanderen (2007).

11. BIJLAGEN

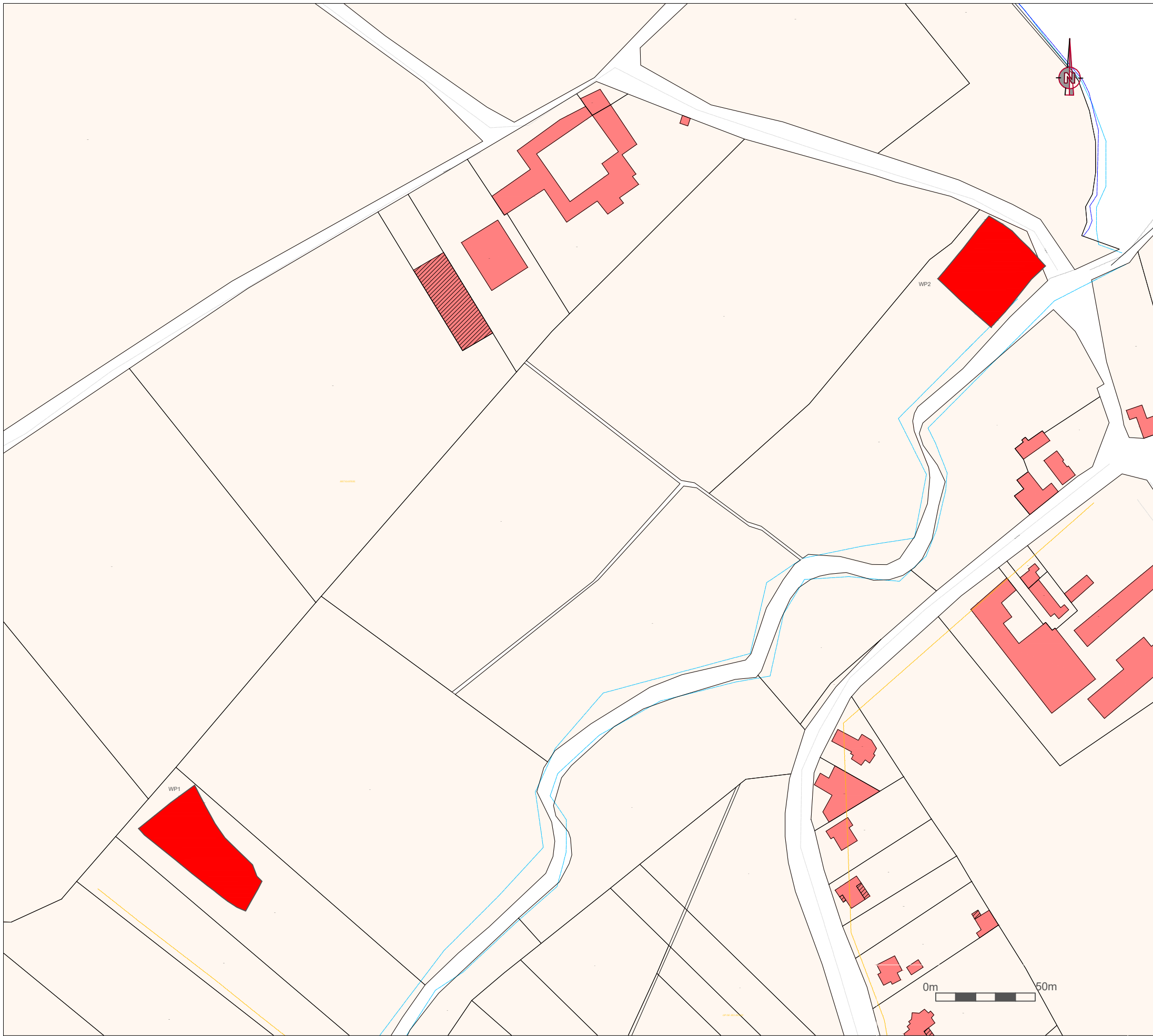
- Fotolijst
- Vondstenlijst
- Plannenlijst

FOTOLIIST							
Fotonummer	Werkput	Vlak	Overzichtsfoto	Spoor	Profiel	Opmerkingen	Datum
1	1	1	X			Drainage	24-10-2016
2	1	1				Detail drainage	24-10-2016
3	1	1	X				24-10-2016
4	1	1	X				24-10-2016
5	1	1				Puntvondst 1	24-10-2016
6	1	1				Puntvondst 1	24-10-2016
7	1	1	X				24-10-2016
8	1	1	X				25-10-2016
9	1	1	X				25-10-2016
10	1	1	X				25-10-2016
11	1	1	X				25-10-2016
12	1	1	X				25-10-2016
13	2				oost		26-10-2016
14	2				oost		26-10-2016
15	2				oost		26-10-2016
16	2	1	X				26-10-2016
17	2	1	X				26-10-2016
18	2	1	X				26-10-2016
19	2	1	X				26-10-2016
20	2	1	X				26-10-2016
21	2	1	X				26-10-2016
22	2				oost		26-10-2016
23	2	2	X				26-10-2016

VONDSTENLIIST						
Vondstnr	Werkput	Vlak	Spoornr	Determinatie	Datering	Opmerkingen
PV 1	1	1		Kling in Wommersomkwartsiet	Mesolithicum	mogelijk geretoucheerd
PV 2	1	1		Romeins aardewerk	Romeinse periode	
PV 3	1	1		Middeleeuws witbakkend aardewerk	Volle tot late middeleeuwen	Deels afgewerkt met loodglazuur
PV 4	1	1		Roodbakkend aardewerk	allicht post-middeleeuws	

PLANNENLIIST

- Plan 1 Werkputinplanting
- Plan 2 Allesporenplan WP1
- Plan 3 Allesporenplan WP2

**ARCHEOLOGISCHE
OPGRAVING -
KORTENAKEN -
LAPSTRAAT**

Opdrachtgever

KUMPEN nv
Paalsteenstraat 36
3500 Hasselt

Opdrachtnemer

Merelnest 5
B-3470 Kortenaak
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

Werkputinplanting

December 2016

PLAN 1

Legende

werkputten

WP1

werkputnummer

opmeting: Jonas Artois Landmetingen

**ARCHEOLOGISCHE
OPGRAVING -
KORTENAKEN -
LAPSTRAAT**

Opdrachtgever

KUMPEN nv
Paalsteenstraat 36
3500 Hasselt

Opdrachtnemer

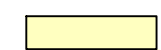
Merelnest 5
B-3470 Kortenenaken
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

**Allesporenplan
WP1**

December 2016

PLAN 2

Legende

werkputten

pv1

puntvondst

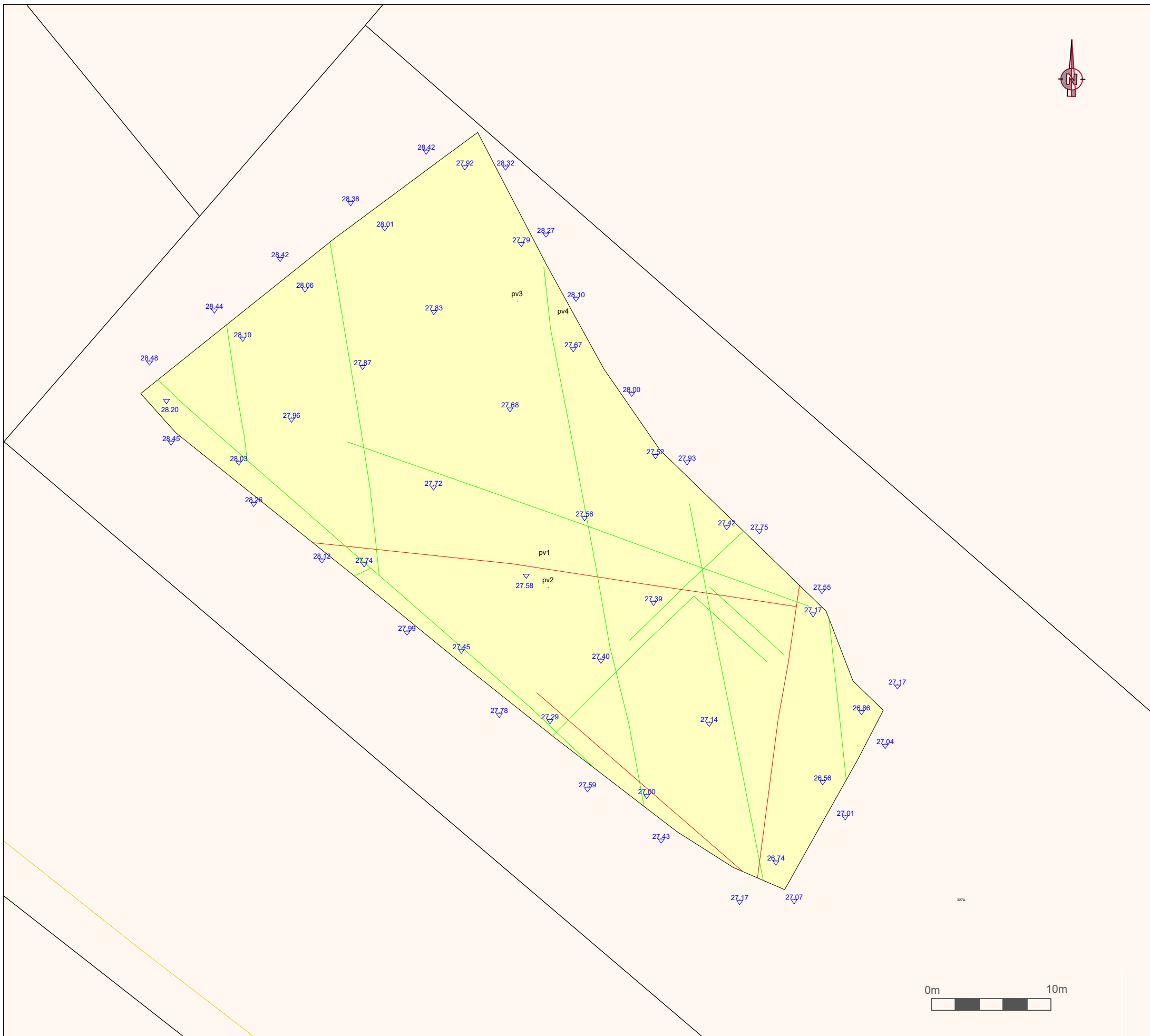
houten drainage

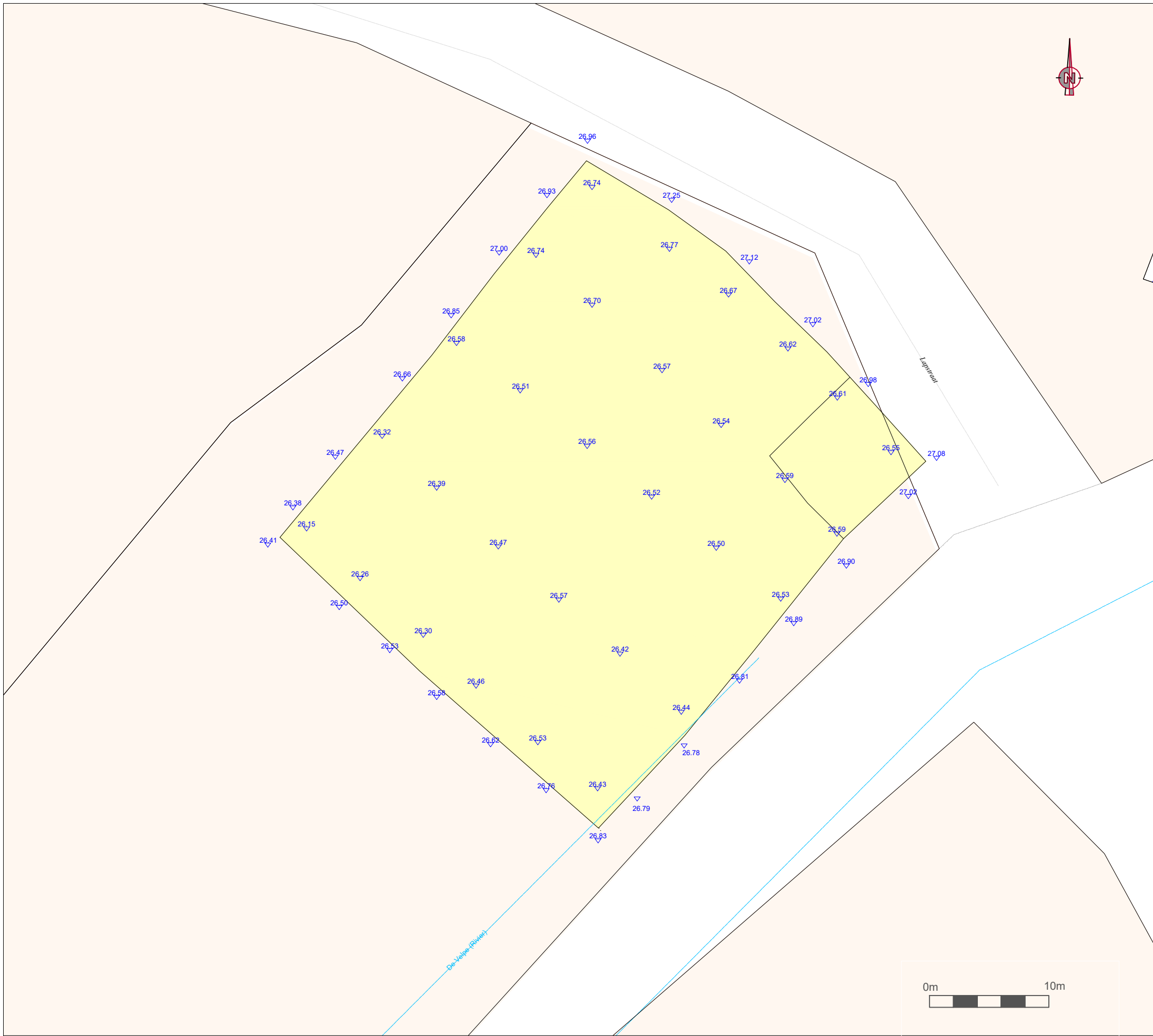
stenen drainage

50.47

hoogte TAW

opmeting: Jonas Artois Landmetingen

**ARCHEOLOGISCHE
OPGRAVING -
KORTENAKEN -
LAPSTRAAT**

Opdrachtgever

KUMPEN nv
Paalsteenstraat 36
3500 Hasselt

Opdrachtnemer

Merelnest 5
B-3470 Kortenaeken
+(32)491/ 74 60 77
info@archebo.be

**Allesporenplan
WP2**

December 2016

PLAN 3

Legende

- werkputten
- pv1 puntvondst
- houten drainage
- stenen drainage
- 50.47 hoogte TAW

opmeting: Jonas Artois Landmetingen